

נייר עמדה לקראת דיון הועדה בנושא –

**פעילות היחידה לתיאום המאבק בסחר בבני-אדם במשרד המשפטים
והקמת ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות**

עמותת "קו לעובד" מעניקה סיוע למהגרי עבודה בענפי הסיעוד, חקלאות, בנין ומשק בית. במסגרת עבודת העמותה, אנו נפגשים מידי שנה עם למעלה מ- 10,000 מהגרי ומהגרות עבודה המועסקים בתחומים הללו, ומעניקים סיוע פרטני הכולל פניה למעסיקים ולרשויות המדינה הרלוונטיות. במהלך עבודתנו למדנו כי מהגרי עבודה בישראל חשופים במיוחד לניצול ולפגיעות העלולות להוביל עד כדי סחר בבני אדם ו/או העסקה בתנאי עבדות, בשל שלושה גורמים עיקריים:

חולשתם המובנית (כלכלית, חברתית ופוליטית) של מהגרי עבודה אשר כידוע מגיעים לישראל ממדינות מתפתחות על רקע מצוקה כלכלית חמורה, ועל-מנת לסייע בכלכלת משפחותיהם. חלקם משלמים אלפי דולרים כ"דמי תיווך" תמורת הסדרת הגעתם ורישיון ישיבתם בישראל ולשם כך נוטלים הלוואות בריבית מופקעת וממשכנים את רכושם. כתוצאה, נוצרת תלות כלכלית רבת עוצמה בין מהגרים אלו לבין מעסיקיהם, תלות המשליכה גם על דפוסי ההתנהגות של מהגרי עבודה הנופלים קורבן לניצול קשה.

הרקע התרבותי ממנו מגיעים העובדים ושיקולי דת אחרים מטילים סטיגמה על קורבנות עבירה, עובדה המובילה במרבית המקרים את העובדים להחלטה שלא לשתף אדם בטרואומה הקשה אותה חוו. שיתוף אדם אחר בפרטי האירוע עלול להוביל את העובד/ת לכדי נידוי חברתי בקהילתם, ובמקרים קיצוניים אף לסכנת חיים.

חולשתם החברתית של מהגרי העבודה הנובעת מזרותם בישראל. הם אינם מכירים את התרבות המקומית, לעיתים מתגוררים ביישובים מבודדים ומרוחקים, אינם שולטים בשפה העברית, ולעיתים אף שליטתם בשפה האנגלית מוגבלת. הם אינם מצויים בדיון הישראלי, הם חוששים מפטורין ומאבדן רישיון הישיבה בישראל ומפניה למשטרה או לרשויות ההגירה, בעיקר כאשר הם שוהים בישראל ללא אשרה. כמו כן, בשל החובה החוקית ללון במגורי המעסיק, העובדים חוששים מאבדן קורת הגג שלראשם.

האופנים בהם המדינה שותפה ליצירתה ולחיזוקה של חולשה זו הינם משמעותיים ביותר. כך למשל, המדינה היא זו שיצרה והשליטה (ועודה משליטה) שיטת העסקה הכורכת בין חוקיות ישיבתם של מהגרי העבודה בישראל לבין עבודה עבור מעסיק ספציפי, ושבמסגרתו מוטלת סנקציה חמורה-מכל על עזיבת המעסיק: סיכון לאובדן רישיון הישיבה בישראל. למרות ביטולו לכאורה של "הסדר הכבילה" בעקבות פסיקת בג"ץ, מרבית העובדים עדיין אינם רשאים או מסוגלים בפועל להחליף מעסיק, בעיקר בשל התלות המוחלטת בלשכה הפרטית לצורך מציאת מעסיק חלופי. בתחום הסיעוד, ללשכות אין כל אינטרס בסיוע במציאת מעסיק חלופי, שכן לעולם יעדיפו לגייס עובד חדש אשר עברו יוכלו לגבות דמי תיווך מופקעים. בנוסף, לעובדים עצמם אין כל אפשרות ללמוד מיהם המעסיקים אשר מעוניינים בעובד והאם ברשותם היתר העסקה בתוקף, או כיצד ליצור עמם קשר.

לשם הטיפול הראוי במהגרי עבודה הנופלים קורבן לעבירות מסוג סחר בבני אדם והעסקה בתנאי עבדות, אנו רואים חשיבות עליונה בהמשך קיום יחידת התיאום למאבק בסחר בבני אדם במשרד המשפטים כיחידה עצמאית ובלתי תלויה.

היחידה משמשת כמקור מומחיות לייעוץ וסיוע לארגוני החברה האזרחית על סמך ידע רחב ומקיף הנמצא ברשותה, תוך מתן חומרי עזר בשעת הצורך בדמות ספרות, חקיקה ופסקי דין המסייעים בהתמודדות עם התופעה. היחידה מקיימת הדרכות בעלות חשיבות ראשונה במעלה בנושא זיהוי קורבנות סחר והטיפול בהם לעובדי ומתנדבי ארגוני החברה האזרחית. במסגרת ההדרכות הללו למדו עובדי ומתנדבי "קו לעובד" לא אחת על המסגרת החוקית בה פועלת המדינה בתחומי סחר בבני אדם ועבודות כפיה, כיצד לזהות קורבנות סחר ועבדות ומהו הטיפול הנכון בהם, מהם הדפוסים החדשים בתחום וכן ניתן מידע רב ערך נוסף. בהמשך להדרכות הללו משמשת היחידה כ"קו חם" לנציגי הארגונים לייעוץ שוטף והכוונה במהלך הטיפול בעובדים נפגעים.

כמו כן, היחידה מקיימת הדרכות משותפות לארגוני החברה האזרחית והיחידות הממשלתיות הרלוונטיות. אנו רואים ערך רב בקיום המפגשים הללו, בהם ניתנת הזדמנות ליצירת שיתופי פעולה בין הגופים האמונים על הטיפול מטעם המדינה לבין הארגונים המעניקים סיוע לנפגעים. בזכות שיתופי הפעולה הללו בתיווכה של היחידה, מסוגלים הארגונים להעניק סיוע מקיף ואפקטיבי לקורבנות ובו בזמן לפעול למניעת התרחבות התופעה. היחידה פועלת ליוזמה וליווי של חקיקה, תקנות, החלטות ממשלה ונהלים הקשורים לתחום הסחר בבני אדם. לשם כך ישנו ערך מהותי בהישארותה יחידה עצמאית ובלתי תלויה אשר אינה מונעת משיקולים פוליטיים צרים ולא ניתן להפעיל עליה מכבשי לחצים שאינם מקצועיים.

אנו רואים גם את הקמתה של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים וזנות כהכרחית וחיונית להמשך המאבק בתופעת הסחר בבני אדם.

הועדה מהווה אכסניה לקיום דיונים בנושא והעלאת המודעות הן בקרב חברי הכנסת והן בקרב הגופים הממשלתיים האחראיים, ובכך גם בקרב הציבור הישראלי. לקיום הועדה חשיבות מהותית בהמשך פעילות המדינה לייזום, קידום ולייווי חקיקה ותקנות בתחום, תוך שיתוף פעולה עם יחידת התיאום למאבק בסחר בבני אדם. כמו כן, קיומה של הועדה נחוץ לשם חיוב רשויות המדינה בדיווח על פעולותיהם להמשך המאבק ולשמירה על מנגנון השקיפות בתחום. נדגיש כי כיום, בהיעדר ועדה הדנה בנושאים הנוגעים למהגרי העבודה בישראל בה ניתן לדון בקורבנות סחר והטיפול בהם, הצורך בהקמת הועדה לאלתר הינו כפול ומכופל.

לתפיסתנו, הטיפול בתופעת הסחר בבני אדם הוא נושא שיש להעמידו בראש סדר העדיפויות של מדינה דמוקרטית מתוקנת. על מדינת ישראל לעשות כל שביכולתה שלא לאפשר לתופעה חמורה זו להתקיים בגבולותיה ולהשקיע את מירב המאמצים למיגורה. כמו כן אנו רואים חשיבות בשמירה על מוניטין מדינת ישראל כמדינה המהווה דוגמא לעשייה נרחבת ומהותית בתחום גם במישור הבינלאומי.

נועה שאוור
רכזת תחום חקלאות
ועובדים במשק בית

עידית לבוביץ'
רכזת תחום סיעוד